

DESCOPERIRILE ARHEOLOGICE DIN 1963 DE LA SIRET*

În vara anului 1963, în urma sesizării unor locuitori din orașul Siret, s-a efectuat o săpătură de salvare în punctul Horodiștea, unde fuseseră descoperite întâmplător materiale arheologice. Pe locul descoperirii, cunoscut mai de mult ca păstrînd vestigii arheologice¹ s-a cercetat, pînă la adîncimea de 3,80 m o groapă cu planul rectangular și colțurile rotunjite, fără să se fi ajuns la solul viu. Prin săpăturile efectuate s-au scos la iveală obiecte de fier, fragmente ceramice din pastă roșie și mai ales cenușie și o monedă moldovencască de argint.

Necesitatea publicării acestor materiale, care în momentul de față se află la Muzeul de istorie a Moldovei, rezultă atît din importanța descoperirilor, fiind vorba în cazul de față de un complex închis datat cert cu ajutorul unei monede de la Alexandru cel Bun², cît și din obligația de a pune la îndemîna cercetătorilor un material de un deosebit interes pentru istoria orașelor medievale din Moldova.

În cele ce urmează prezentăm descoperirile arheologice de la punctul Horodiștea printre care se remarcă atît obiectele de metal, cît și ceramica variată ca tehnică, forme și decor.

La săparea gropii au fost antrenate din stratul de depuneri arheologice și fragmente ceramice anterioare epocii feudale, căci numai așa se poate explica prezența, printre materialele feudale descoperite, a unor fragmente de vase din epoca fierului și a unui fragment de mînușă de amforă romană.

Dintre obiectele de fier aparținînd epocii feudale menționăm cîteva cuie corodate, o potcoavă de cal (fig. 3/2), o pereche de scări de șa (fig. 3/1, 3), precum și o sabie (fig. 1; fig. 2). Scările înalte de 14 cm, au grila ovală, îngustă și dreaptă de 12 cm. Brațele, în semicerc, mai mult ovoidale, sînt prevăzute la partea superioară cu o ureche pentru curea. În chip deosebit remarcăm sabia de fier de tipul „pentru două mîini” cu lungimea păstrată de 1,10 m, avînd lama de 0,80 m, cu două tăișuri, și jgheab median, ascuțită spre vîrf care lipsește. Garda este cruciformă deschisă, de secțiune pătrată. Cotorul lung se termină

* Cf. *SCIV*, XIV, 2, 1963, p. 460. Săpăturile de la Siret au fost efectuate de M. Nicorescu, cu a cărei bună-voință publicăm materialele descoperite, aducîndu-i și pe această cale, mulțumirile noastre cordiale.

¹ S. Reli, *Orașul Siret în vremuri de demult*, 1927, p. 20—24. La punctul Horodiștea sînt menționate cîteva descoperiri întâmplătoare încă din secolul trecut.

² Moneda a fost identificată de Eug. Neamțu, căreia îi aducem mulțumirile noastre.

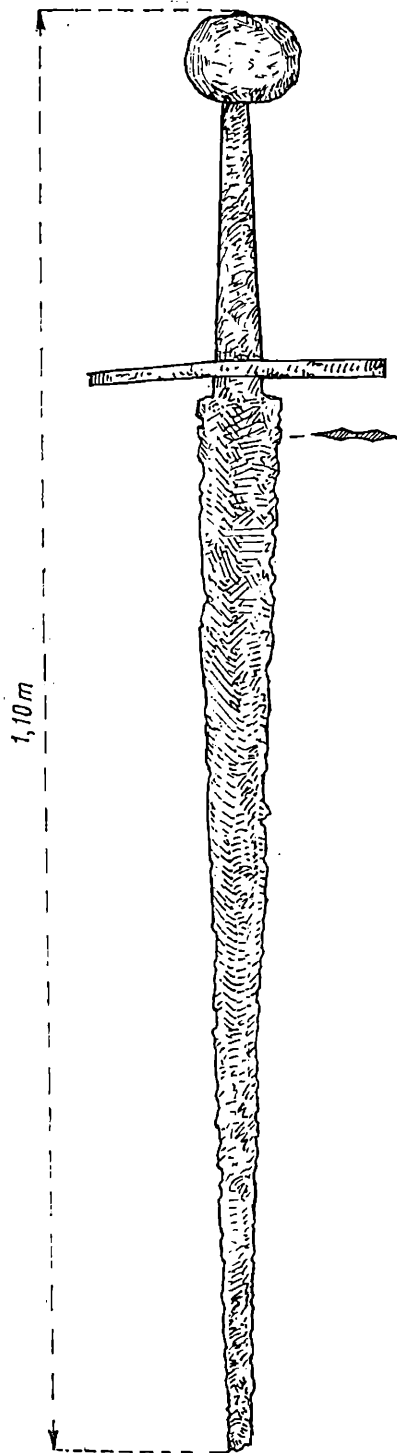

Fig. 1. — Sabie din secolele XIV—XV.

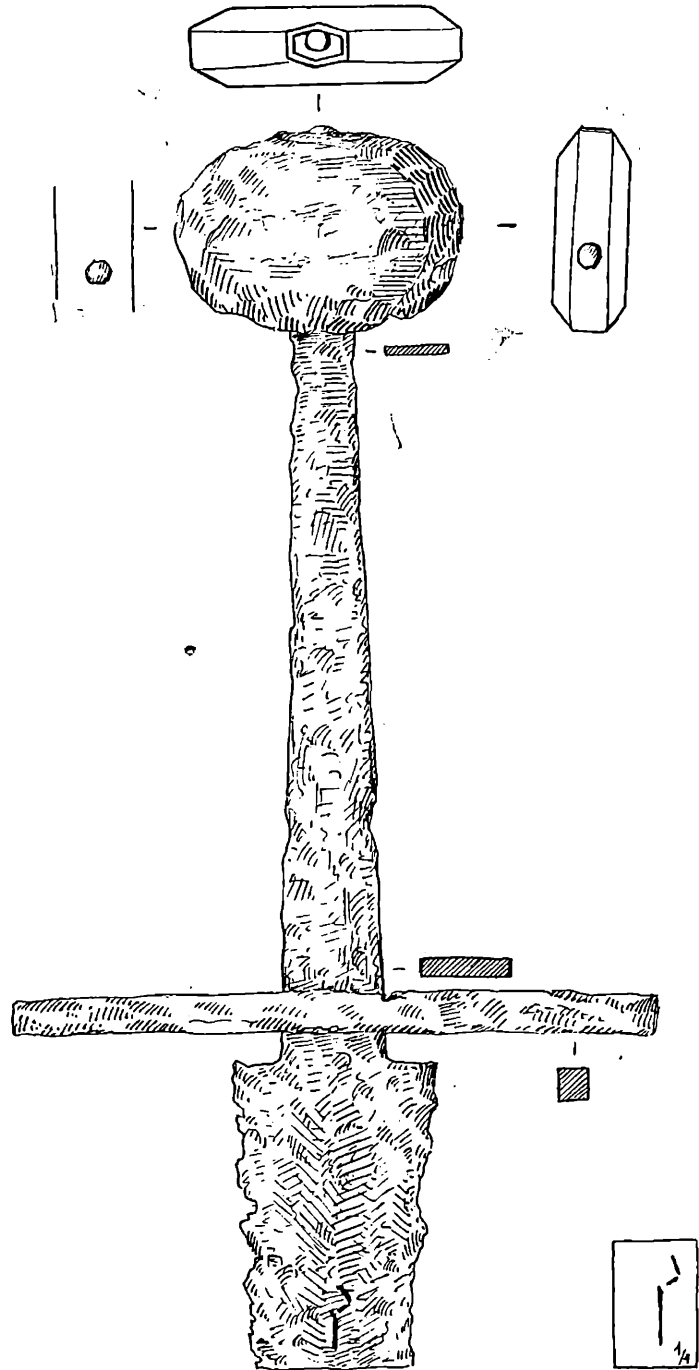

Fig. 2. — Sabie din secolele XIV—XV (detaliu, circa 1/2 din m. n.).

cu un buton în formă de disc aplatisat, cu două nituri de fier laterale. La capătul cotorului se află un nit aurit. Pe una din fețele lamei, la 10 cm sub gardă, se află un semn aurit, reprezentînd o siglă sau o marcă de meșter. Sabia descoperită la Siret, datînd din secolele XIV—XV, este de tip occidental³.

Cele mai multe obiecte descoperite la Siret fac parte din categoria ceramicii de uz casnic. Astfel, ceramica de uz casnic, deși fragmentară, este lucrată la roata rapidă și cuprinde următoarele forme: oale fără toartă, căni, cupe și pahare.

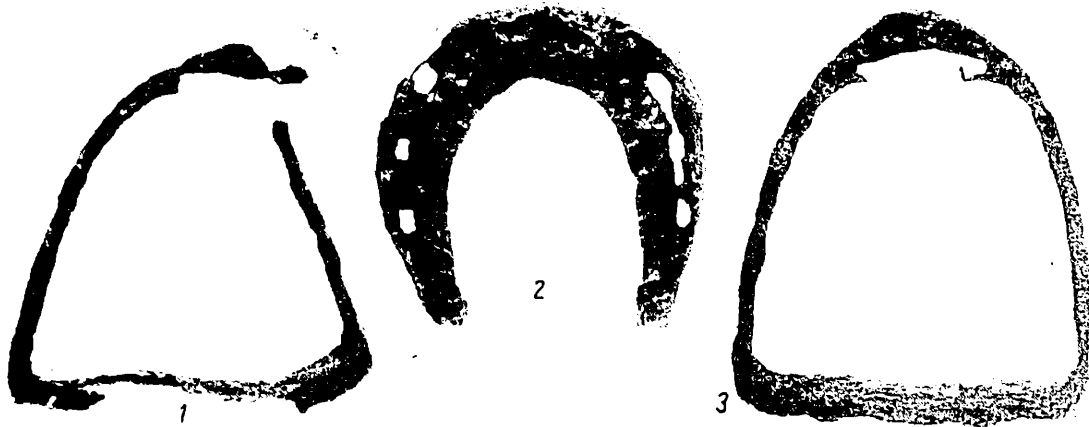

Fig. 3. — Obiecte de fier din secolele XIV—XV: 1, 3, scări de șa, 2, potcoavă (1 = circa 1/3; 2 și 3 = circa 1/2 din m.n.).

Din punct de vedere al tehnicii de prelucrare, ceramica descoperită la Siret se împarte în două categorii, ceramica lucrată la roata înceată și ceramica lucrată la roata cu turație rapidă.

Din prima categorie menționăm prezența câtorva fragmente de vase din pastă grosieră (fig. 4/1—5, 13), care fiind în număr redus nu oferă posibilitatea unei clasificări. În schimb, cea mai numeroasă categorie este aceea a ceramicii lucrate la roata rapidă, remarcîndu-se în mod deosebit cantitatea mai mare a ceramicii de uz casnic.

Din punct de vedere al arderii ceramica de uz casnic se împarte în două categorii: A) Ceramica cenușie și B) Ceramica roșie.

A. CERAMICA CENUȘIE

Grupa a. Din categoria ceramicii cenușii cea mai numeroasă și mai frecventă grupă o formează ceramica lucrată la roata cu turație rapidă, dintr-o pastă relativ bună, cu pietricele foarte mici în compoziție. Arderea este neuniformă, vasele avînd pe ambele fețe o culoare cenușie închisă, miezul fiind cenușiu deschis. Această

³ Cristian M. Vlădescu, *Încercări asupra periodizării și tipologiei armelor albe medievale occidentale (secolele XV—XVIII)*, în *SMAIM*, I, 1968, p. 77—82; idem,

Contribuții la cunoașterea armamentului folosit de oștile române în a doua jumătate a secolului al XIV-lea, în *Revista muzeelor*, V, 1968, 3, p. 257—262.

specie ceramică, aspră la pipăit, caracterizându-se prin forme corect executate și ornament îngrijit cuprinde următoarele tipuri de vase :

Oala fără toartă. Această formă cuprinde două variante :

Varianta I este reprezentată printr-un vas de dimensiuni mijlocii cu buza îngroșată și cu o mică incizie orizontală la exterior căreia îi corespunde în interior o șanțuire pentru capac. Gîtul este mic și umărul ușor bombat, decorat cu linii orizontale incizate (fig. 5/3). Tot acestei variante îi aparțin și fragmentele de vase cu buza răsfrîntă și rotunjită la exterior și cu o șanțuire în interior mai mult sau mai puțin pronunțată, pentru capac (fig. 4/6, 7, 9, 11). Varianta a II-a este reprezentată de fragmentele unor buze ușor răsfrînte în afară, cu marginea teșită, sub care se află o șanțuire. Marginea buzelor este ornamentată cu incizii alveolare oblice (fig. 4/8, 10, 12). Semnalăm și unele fragmente provenind de la partea inferioară a unor vase de dimensiuni mari (fig. 5/8, 9, 10). Atrage atenția partea inferioară a unui vas care este decorat cu linii paralele incizate orizontal, prevăzută pe fund cu o șampilă în relief, reprezentînd o cruce cu vîrfurile brațelor barate, înscrisă în cerc (fig. 5/9, 10 ; 6/9).

Cana. Singurul exemplar descoperit din prima subgrupă ceramică, este partea superioară a unei căni de dimensiuni mari. Cana are buza dreaptă, iar la exterior prezintă o nervură orizontală astfel ca între marginea buzei și nervură să formeze o șanțuire. Din această nervură pornește o toartă lată cu o ușoară șanțuire pe mijloc. Gîtul vasului, cilindric și lărgit spre gură, este decorat cu două linii orizontale incizate (fig. 5/4). Amintim aici și un fragment de toartă de dimensiuni mici. Toarta trilobată în secțiune este decorată cu alveole, motivul fiind realizat cu roțița (fig. 5/1).

Cupa. Fragmentele provenind de la partea inferioară aparținînd acestei forme au piciorul mic și drept din care se dezvoltă corpul vasului. Piciorul este ornamentat cu motive realizate cu roțița, reprezentînd linii paralele, oblice sau motivul „brăduț” (fig. 5/2, 5 ; 6/6).

Decorul cel mai des întîlnit pe ceramica din grupa a constă din benzi de linii incizate orizontal, care împodobesc de obicei umărul și corpul vasului pînă la mijloc (fig. 5/3, 4 ; 6/8). Dintre motivele realizate cu roțița menționăm în primul rînd pe acela numit „brăduț”⁴. El se prezintă sub forma unei benzi, mai înguste sau mai late, ca unic ornament (în cazul nostru pe piciorul unei cupe) (fig. 6/6) și în asociere cu benzi de linii incizate pe umărul vasului (fig. 5/6 ; 6/1) sau pe corpul lui (fig. 6/4). Alt element ornamental realizat în aceeași tehnică este banda de linii verticale, paralele și oblice, care împodobesc piciorul unor cupe (fig. 5/2, 5). Alveolele realizate prin șampilare sînt de diferite mărimi și se întîlnesc pe un fragment de vas (6/5), pe marginea unor buze (fig. 4/8, 10, 12), și pe fragmentul de toartă mai sus-menționat (fig. 5/1).

Grupa b. Cea de-a doua grupă din categoria ceramicii cenușii cuprinde fragmente de vase lucrate din pastă fină cu nisip foarte fin în compoziția densă și

⁴ Pentru amănunte privind decorul „brăduț”, vezi M. D. Matei, *Contribuții arheologice la istoria orașului Suceava*, București, 1963, p. 146—148.

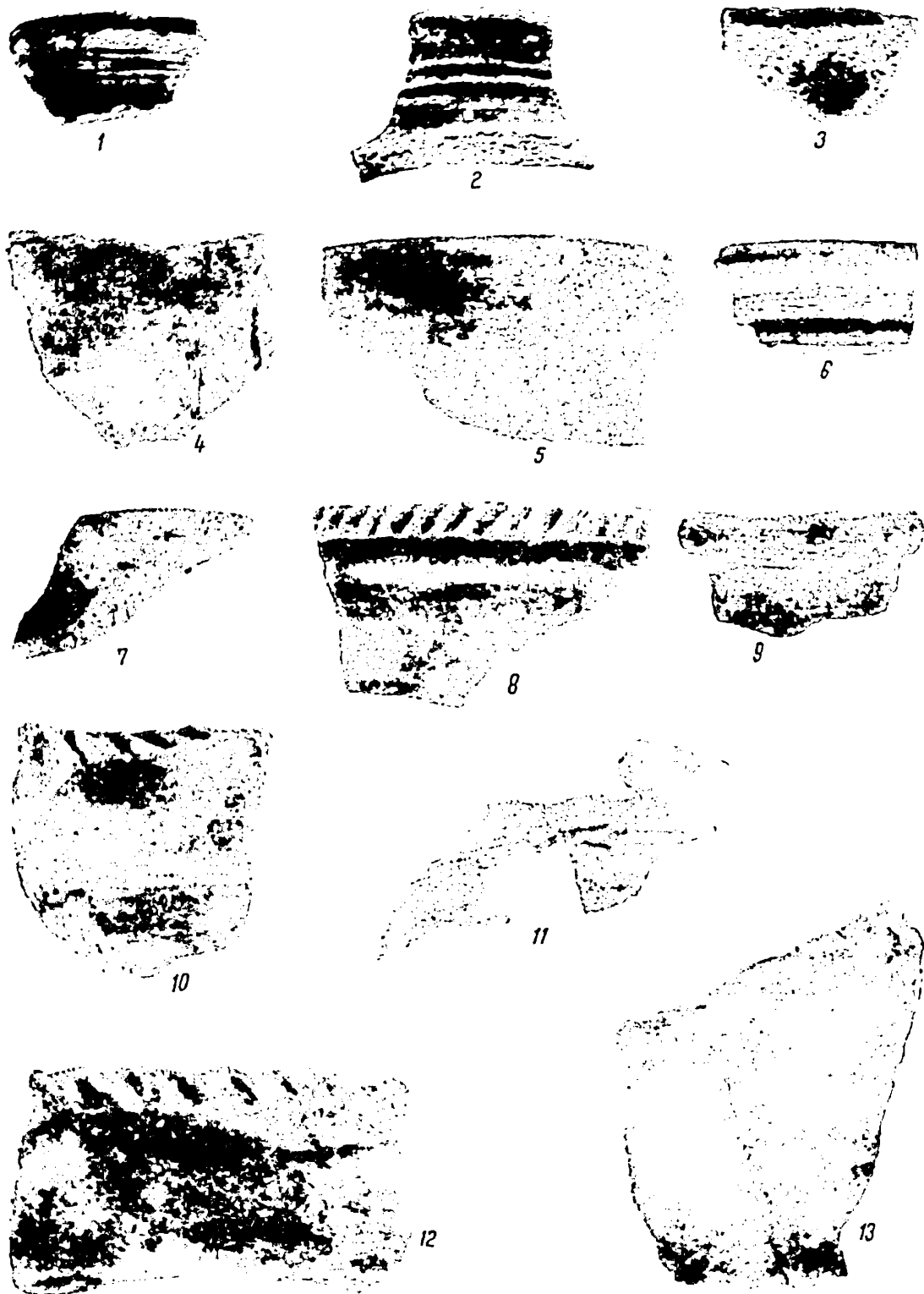

Fig. 1. — Ceramică roșie lucrată la roata încetă (1—5, 13) și ceramică cenușie lucrată la roata rapidă (6—12) (1, 4—5 și 13 = circa 1 2; 2, 7 și 9 = circa 2 3; 3, 6 = circa 1 1; 8 = 1 1; 10, 12 = 2 1; 11 = circa 2 5 din m.n.).

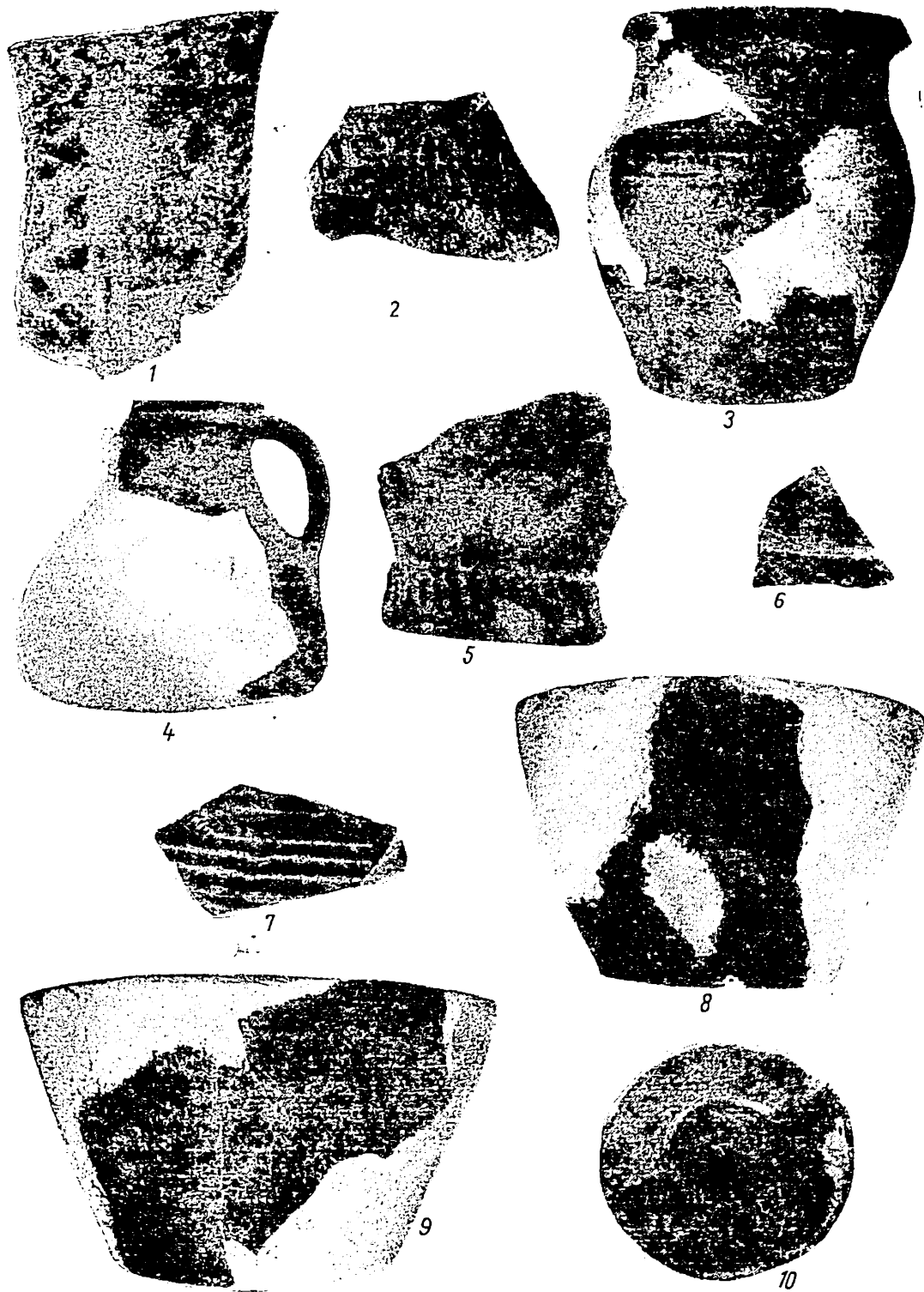

Fig. 5. — Ceramică cenușie lucrată la roata cu turație rapidă (1 = 2/1; 2 = 1/1; 3,9-10 = circa 1/3; 4,8 = 1/2; 5-7 = 2/3 din m.n.).

bine frământată, astfel că pereții sînt subțiri și moi la pipăit. Această ceramică, arsă la negru sau cenușiu închis prezintă la exterior uneori o angobă și luciu metalic. În spărtură miezul prezintă o nuanță mai deschisă. Formele vaselor sînt corect realizate, cu profile sigure, iar ornamentul este executat cu mai multă finețe. În cadrul grupei b distingem următoarele forme :

Cana. Forma cea mai des întîlnită este cana de dimensiuni mijlocii. Astfel, cana, a cărei parte superioară lipsește, are umărul bombat, corpul vasului subțindu-se la partea inferioară, cu fundul puțin evazat și profilat cu precizie, dînd oarecare suplețe acestei forme. Pe umărul vasului se observă începutul unei torți late. Vasul este decorat cu linii orizontale ușor incizate, dispuse în două registre, pe umăr și pe mijloc (fig. 7/11).

O importanță deosebită prezintă un fragment provenind din partea superioară a unei căni cu toartă (fig. 7/1). Buza este subțire, înaltă, cu marginea rotunjită, iar în interior și în exterior prezintă cîte o șanțuire. Toarta lată este prevăzută cu două caneluri înguste, longitudinale. Pe umărul vasului se află un ornament încadrat între două rînduri de linii oblice, reprezentînd o pasăre cu aripile deschise, avînd în dreptul ciocului un cerc divizat în patru de o cruce, iar deasupra o altă cruce cu brațele egale terminate în triunghi. Întregul ornament are ca fundal un decor complex reprezentînd o plasă (fig. 8). Acest ornament a fost realizat cu ruloul⁵.

De asemenea, remarcăm cîteva fragmente provenind din partea superioară a unor căni, decorate pe partea cea mai îngustă a gîtului sau pe umăr cu linii incizate, dispuse orizontal și paralele între ele (fig. 7/3—5,7), sau cu motive „brăduț” prevăzute pe umăr (fig. 7/2) sau pe corpul vasului (fig. 7/9).

Cîteva fragmente din partea inferioară a unor vase, deși nu sînt destul de concludente pentru a fi atribuite unor forme certe, prezintă totuși destule elemente pentru a fi considerate ca aparținînd unor căni de dimensiuni mijlocii (fig. 7/6, 8).

Capacul. Din grupa ceramicii fine face parte și un fragment de capac cu marginea rotunjită și cu o șanțuire în interior. La exterior este decorat cu patru muchii realizate prin șanțuirea pastei (fig. 6/2).

Cupa. Acestei forme îi aparține partea inferioară a unor vase avînd piciorul decorat cu linii oblice imprimate cu roțița (fig. 6/10).

Paharul. Această formă este reprezentată de un exemplar din care s-a păstrat doar partea inferioară, cu pereții drepecți evazați spre gură (fig. 6/7).

Ca și în cazul primei grupe decorul cel mai des întîlnit pe ceramica grupei b îl reprezintă registrele de linii incizate dispuse orizontal și paralele între ele, ornamentînd partea superioară a cănilor (fig. 5/7; 7/3—5, 7, 11). Decorul format dintr-o succesiune de linii verticale paralele sau oblice, înscrise într-o bandă de dimensiuni variabile, se întîlnește pe partea superioară a cănilor fie singur

⁵ M. D. Matei și L. Chișescu, *Probleme istorice în de la Roman*, în *SMITHI*, I, 1968, p. 41 și urm., fig. 3 și 4. *legătură cu fortificația mușatină și cu așezarea orășenească*

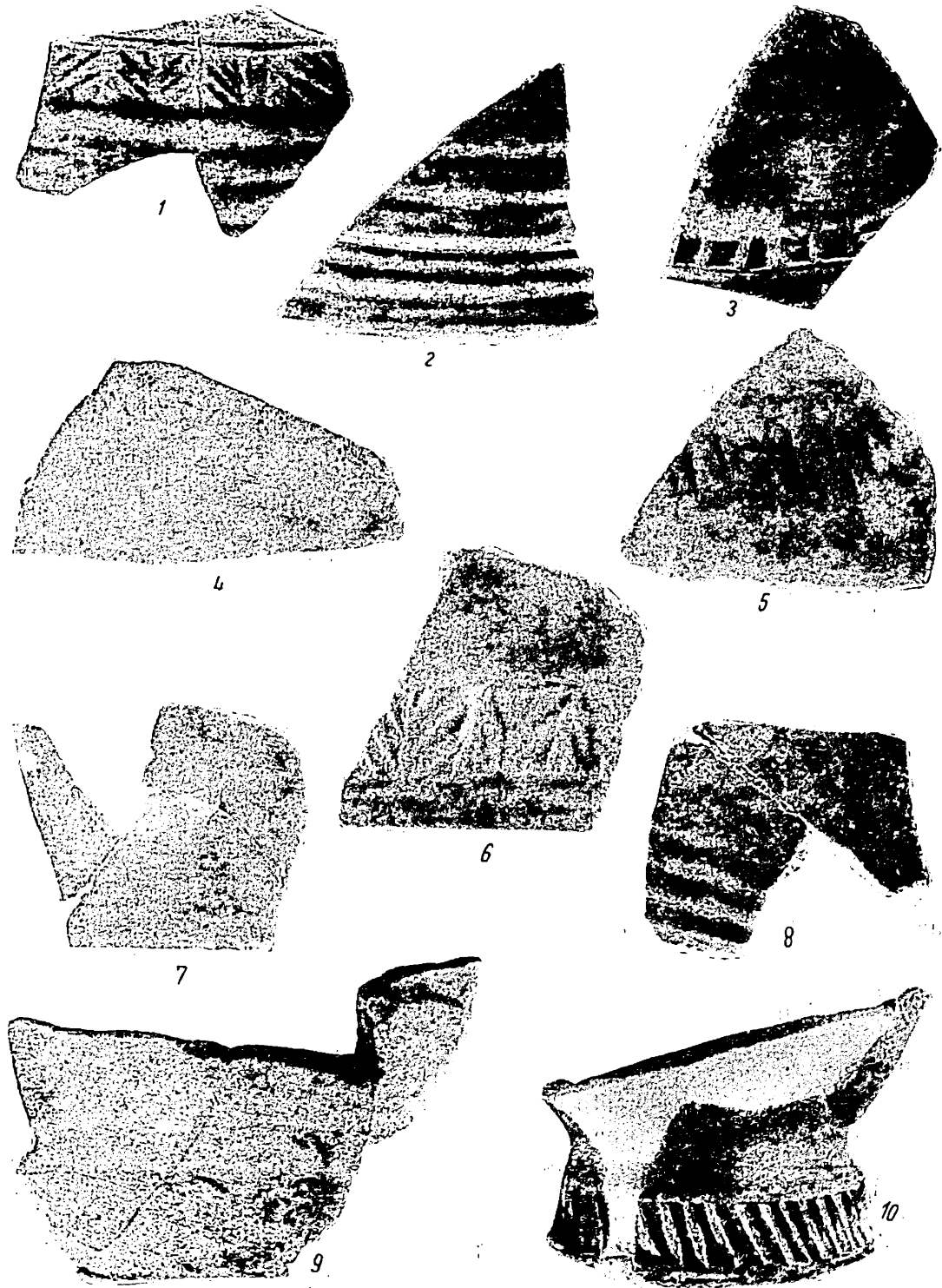

Fig. 6. — Ceramică cenușie lucrată la roata cu turație rapidă (1,3–8 = circa 1/1; 2,9 = circa 1/2; 10 = 3/4 din m.n.).

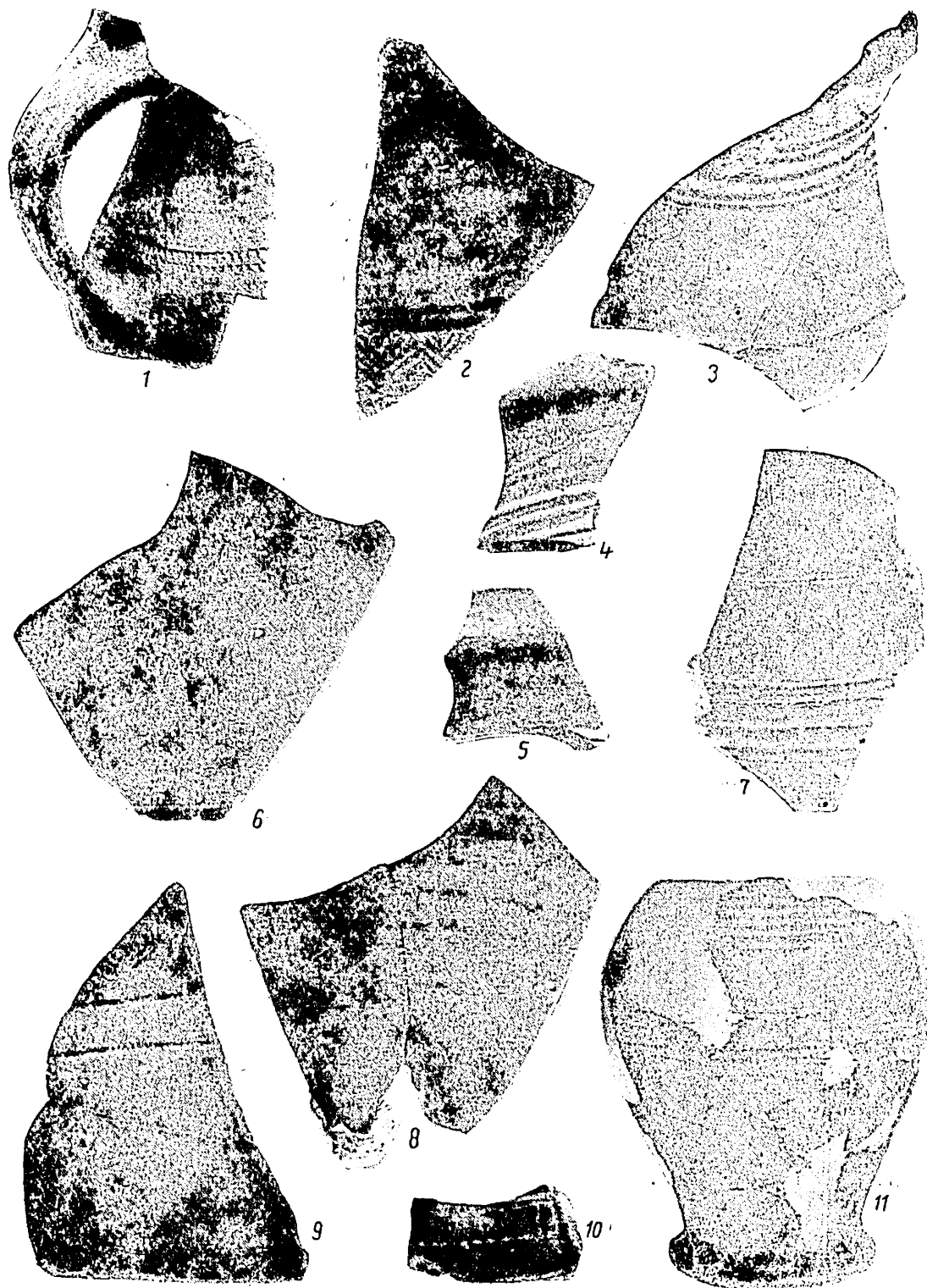

Fig. 7. — Ceramică cenușie lucrată la roata cu turație rapidă (1 = 1/2; 2, 7, 10 = circa 1/1; 3 = 3/5; 4-5 = 3/4; 6,8-9 = 4/5; 11 = 1/3 din m.n.).

(fig. 6/3), fie încadrînd decorul complex cu pasărea (fig. 7/1). În schimb, la cupe, același decor se întîlnește în zona piciorului (fig. 6/10; 7/10). Acest decor, ca și decorul „brăduț” întîlnit pe cîteva fragmente de cană este realizat cu roțița (fig. 7/2, 9).

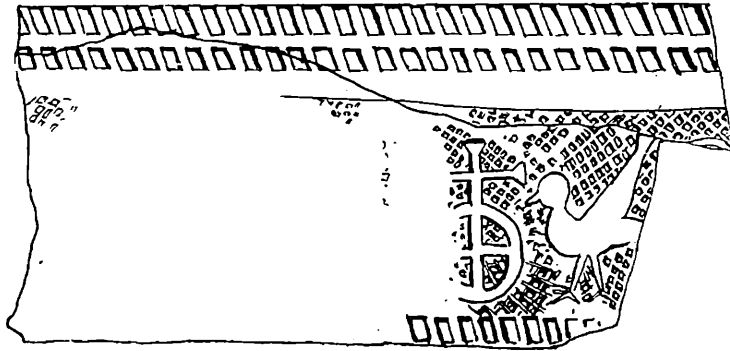

Fig. 8. — Ceramică cenușie cu decor realizat cu ruloul (1/1 din m.n.).

B. CERAMICA ROȘIE

Din această categorie ceramică semnalăm fragmente de vase lucrate la roata cu turație rapidă, dintr-o pastă relativ bună cu nisip și pietricele mici în compoziție. Fragmentele au pereții de grosime potrivită, arderea este incompletă la roșu, miezul fiind cenușiu. Ca forme distingem :

Oala fără toartă. Fragmentele aparținînd acestei forme au buzele drepte puțin răsfîrînte în afară cu marginile îngroșate și rotunjite, iar la bază se termină în muchie la exterior (fig. 9/1—3). Un singur fragment are o șanțuire în interior pentru capac (fig. 9/4). Aceste fragmente au gîtul scurt, umerii bombați și decorați cu linii paralele orizontale ușor incizate (fig. 9/1—6, 8, 10), mai rar cu alveole (fig. 9/9).

Pe lângă ceramica de uz casnic, la Siret au fost descoperite și cîteva fragmente de cahlă din pastă roșie, nesmălțuită, aparținînd atît tipului de cahlă cu fața rectangulară deschisă și olanul adîncit închis, cît și tipului de cahlă cu fața închisă și decorată cu figuri în relief⁶.

De asemenea, în afară de produsele ceramice de factură autohtonă, de uz casnic sau decorativă, de care ne-am ocupat pînă aici, mai trebuie menționată și descoperirea unor fragmente ceramice de uz casnic din pastă roșie, densă, bine frămîntată și arsă uniform, cu smalt galben și verde deschis, și ornamentate în tehnica „sgraffito”. Această categorie ceramică, semnalată în această vreme în centrele urbane, poate fi considerată ca o ceramică de import, de influență bizantină, provenind din orașele sud-dunărene și nord-pontice⁷ (fig. 8/7).

★

⁶ Al. Andronic, Eug. Neamțu și M. Dinu, *Săpăturile arheologice de la Curtea domnească din Iași*, în *AM*, V, 1967, p. 236.

⁷ C. Nicolescu, *Ceramica smălțuită din secolele X—XV*

în lumina ultimelor cercetări arheologice, în *SCIA*, VI, 1959, 2, p. 75 și urm.; Al. Andronic, *Contribuții arheologice la istoricul orașului Iași în perioada feudală*, în *AM*, I, 1960, p. 275—276.

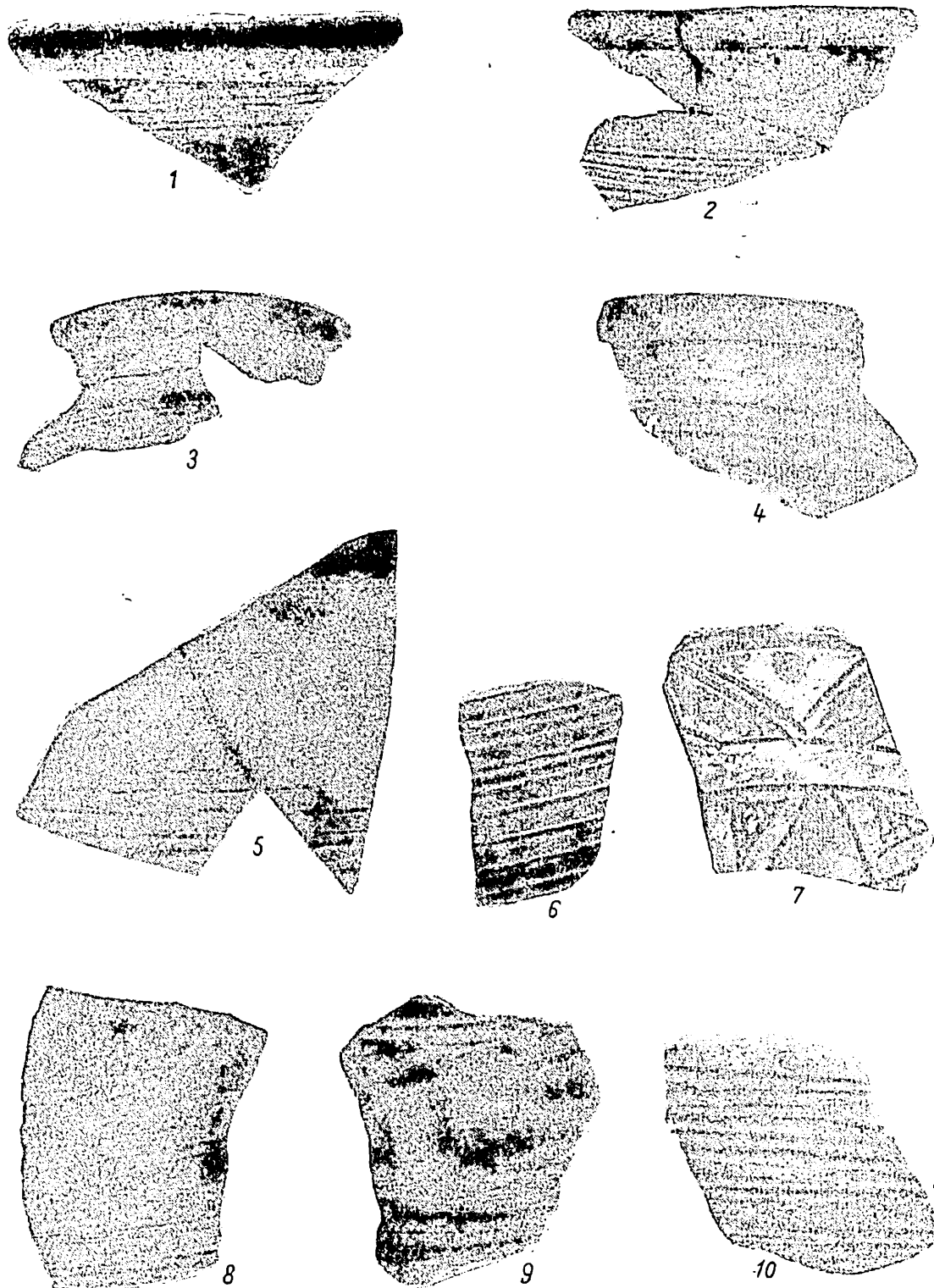

Fig. 9. — Ceramica roșie lucrată la roata cu turație rapidă (1 = $3/4$; 2 = $1/4$; 3 = $3/1$; 4, 5, 8, 9 = circa $1/1$; 6, 10 = $4/5$; 7 = $2/3$ din m.n.).

Ceramica de uz casnic descoperită la Siret datînd de la sfîrşitul secolului al XIV-lea şi începutul secolului al XV-lea îşi găseşte cele mai apropiate analogii în ceramica din aceeaşi categorie descoperită la Suceava⁸ şi Roman⁹. Deosebit de semnificativă este prezenţa la Siret a ceramicii cenuşii cu decor complex, asemănătoare celei de la Roman, unde decorul respectiv este asociat cu scrierea latină medievală cu caractere gotice, dovedind cu prisosinţă mediul urban din care provine. Desigur că viitoarele săpături arheologice de la Siret vor scoate la iveală dovezi concrete ale existenţei oraşului feudal sub diversele lui aspecte, oraş pomenit în documente încă din secolul al XIV-lea.

STELA CHEPTEA

DÉCOUVERTES ARCHÉOLOGIQUES À SIRET EN 1963

R É S U M É

Durant l'été de 1963, on a effectué à Siret, à l'endroit nommé Horodiştea, une fouille de sauvegarde. A cette occasion on a découvert dans un fossé carré, profond de 3,80 m, des objets en fer et de la céramique variée comme technique, forme et décor.

Ces matériaux ont été datés, à l'aide d'une monnaie en argent, de l'époque du prince moldave Alexandre le Bon.

Parmi les objets en fer, on a trouvé un épée pour deux mains, longue de 1,10 m, du type occidental (fig. 1 et 2). Sur l'une des faces de la lame est conservé un signe doré. On a découvert aussi deux étriers, un fer à cheval et quelques clous (fig. 3).

La céramique découverte à Siret appartient à deux catégories : d'usage courant et décorative.

La céramique d'usage courant se divise en deux catégories : A, grisâtre et B, rouge.

A. La céramique grisâtre se sous-divise en deux groupes : a) vases et fragments de vases provenant de pots sans anses, de tasses, de bols faits d'une pâte relativement fine et brûlée incomplètement (fig. 4/6—12; 5/1—6, 8—10; 6/2,4—6, 8, 9) et b) fragments de vases provenant de tasses, de couvercles, de bols, de verres, faits d'une pâte fine bien pétrie (fig. 6/2, 3, 7, 10; 7).

La céramique des deux groupes est ornée d'un décor de lignes parallèles, incisées horizontalement, ou d'un décor à « sapin », réalisé par des lignes parallèles ou obliques imprimées à l'aide d'une rondelle. Sur la céramique du groupe a, le décor est réalisé avec plus de finesse et de précision. Dans le groupe b on remarque aussi un fragment de tasse à décor complexe, réalisé à l'aide d'un rouleau et représentant un oiseau et une croix sur un fond de filet (fig. 7/1; 8).

B. Les fragments appartenant à la céramique d'usage courant, faits d'une pâte rouge et qui proviennent de pots sans anses, sont décorés de lignes incisées horizontalement sur l'épaule ou à alvéoles (fig. 9).

⁸ G. Diaconu, N. Constantinescu, *Celalea Şchia*, Bucureşti, 1960, p. 73, fig. 36/2, 4, 7, 8; p. 76, fig. 38/1, 2; M. D. Matei, *op. cit.*, p. 137—146, fig. 20, 21, 22, 23 şi 24; E. Busuioc, *Ceramica locală de uz casnic din secolul al XIV-lea de la Suceava (partea a II-a)*, în *SCIV*, XV, 1964, 2, p. 210, fig. 2/1—3, 6—7; p. 212, fig. 3; p. 214, fig. 4/10; p. 216, fig. 5/1—7; idem, *Ceramica de uz comun—nesmălăuită din prima jumătate a secolului al XV-lea de la Suceava*, în *SCIV*, 17, 1966, 2, p. 302—304.

⁹ L. Chişescu, *Ceramica şampilată de la Roman şi unele probleme în legătură cu purtătorii ei în Moldova*, în *SCIV*, XV, 1964, 3, p. 413, fig. 1; p. 417, fig. 3; p. 419, fig. 4/1, 2; M. D. Matei, L. Chişescu, *Problèmes historiques concernant la forteresse du temps des Muşat et l'établissement urbain de Roman, în Dacia*, N.S., X, 1966, p. 300, fig. 4; p. 302, fig. 5; p. 303, fig. 6; p. 304, fig. 7; p. 305, fig. 8, 9; p. 308, fig. 11/1—3, 6.

La céramique d'importation est représentée par quelques fragments d'écuelle en pâte rouge, décorés et émaillés selon la technique « sgraffito » (fig. 9/7).

La céramique décorative est représentée par des fragments de terre cuite en pâte rouge, non émaillée.

Les matériaux céramiques découverts à Siret ont une proche analogie avec la céramique découverte à Suceava et à Roman.

Probablement, les futures fouilles archéologiques de Siret fourniront les preuves concrètes de l'existence de la ville féodale sous ses divers aspects, ville mentionnée dans les documents dès le XIVe siècle.

LÉGENDE DES FIGURES

- Fig. 1. — Epée des XIVe–XVe siècles.
 Fig. 2. — Epée des XIVe–XVe siècles (détail, environ 1/2 gr. nat.).
 Fig. 3. — Objets en fer des XIVe–XVe siècles : 1, 3 étriers ; 2, fer à cheval (1 = environ 1/3 ; 2 et 3 = environ 1/2 gr. nat.).
 Fig. 4. — Céramique rouge travaillée à la roue lente (1–5, 13) et céramique grisâtre travaillée à la roue rapide (6–12) (1, 4–5 et 13 environ 1/3 ; 2, 7 et 9 = environ 2/3 ; 3, 6 = environ 1/1 ; 8 = 3/4 ; 10, 12 = 2/1 ; 11 = environ 2/5 gr. nat.).
 Fig. 5. — Céramique grisâtre travaillée à la roue à tour rapide (1 = 2/1 ; 2 = 1/1 ; 3, 9–10 = environ 1/3 ; 4, 8 = 1/2 ; 5–7 = 2/3 gr. nat.).
 Fig. 6. — Céramique grisâtre travaillée à la roue à tour rapide (1, 3–8 = environ 1/1 ; 2, 9 = environ 1/2 ; 10 = 3/4 gr. nat.).
 Fig. 7. — Céramique grisâtre travaillée à la roue à tour rapide (1 = 1/2 ; 2, 7, 10 = environ 1/1 ; 3 = 3/5 ; 4–5 = 3/4 ; 6, 8–9 = 4/5 ; 11 = 1/3 gr. nat.).
 Fig. 8. — Céramique grisâtre à décor réalisé avec un rouleau (1/1 gr. nat.).
 Fig. 9. — Céramique rougeâtre travaillée à la roue à tour rapide (1 = 3/4 ; 2 = 1/4 ; 3 = 3/1 ; 4, 5, 8, 9 = environ 1/1 ; 6, 10 = 4/5 ; 7 = 2/3 gr. nat.).